

ПОВЕДІНКОВА ЕКОНОМІКА / BEHAVIORAL ECONOMY

УДК: 005.336.4

КАРПЕНКО А.В.¹, КАРПЕНКО Н.М.^{2*}, ПУСТОВІТ Ю.А.³

¹ д.е.н., професор, професор кафедри економіки та митної справи Національного університету «Запорізька політехніка», e-mail: andrii.karpenko.v@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-5717-4349

^{2*} к.держ.упр., доцент, доцент кафедри економіки та митної справи Національного університету «Запорізька політехніка», e-mail: nataliakarpenko14@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9301-3649

³ магістр Національного університету «Запорізька політехніка», e-mail: upustovit10@gmail.com, ORCID ID: 0009-0004-1336-1822

СПІВВІДНОШЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ Й ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ АКТИВІВ У РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Анотація. Мета дослідження полягає в аналізі особливостей співвідношення інтелектуального капіталу та інтелектуальних активів, які є ключовими для конкурентного розвитку соціально-економічних систем та формування сприятливого середовища для інновацій, креативності, підвищення конкурентоспроможності та залучення інвестицій. Визначення основних умов і чинників розвитку інтелектуального капіталу є важливим завданням, оскільки воно визначає економічну міць, добробут і якість життя на рівні організацій, регіонів та національних економік. **Методика.** В процесі виконання завдань у роботі було використано такі методи та підходи: абстрактно-логічний метод використовувався для чіткого визначення цілей та завдань дослідження; аналітико-монографічний підхід застосовувався при аналізі літературних джерел, законодавчих актів, що стосуються співвідношення інтелектуального капіталу та інтелектуальних активів; для визначення причинно-наслідкових зв'язків, які впливають на розвиток інтелектуального капіталу, людського капіталу та інтелектуальних активів та їх співвідношення використовувався метод причинно-наслідкового аналізу. **Результати.** У статті проаналізовано результати наукових здобутків науковців з питань дослідження, сформовані теоретико-методичні аспекти щодо співвідношення інтелектуального капіталу, інтелектуальних активів, людського капіталу та визначено їх впливи на розвиток соціально-економічних систем, визначені стадії управління інтелектуальними активами за етапами прояву. **Наукова новизна** полягає в визначенні та обґрунтованні місця, особливостей і співвідношення інтелектуального капіталу й інтелектуальних активів у розвитку економічних систем. **Практична значимість.** Надані в статті рекомендації можуть бути застосовані при розробці окремих елементів стратегії України в контексті розвитку інтелектуального та людського капіталу України.

Ключові слова: інтелектуальний капітал; інтелект; інтелектуальні активи; людський капітал; людський потенціал; інновації; поведінкові виклики

Постановка проблеми

У сучасному глобалізованому світі конкуренція за ресурси та лідерство ґрунтується на ефективному використанні людських ресурсів. Зростає суспільне усвідомлення значущості інтелектуалізації як для розвитку кожної особистості, так і для національної економіки. Людина визнається головним діючим суб'єктом формування економічних відносин, основне джерело економічного зростання. Саме людина здатна акумулювати, осмислювати і перетворювати інформацію в знання, що є основою людського капіталу та здатності до генерування доходу. Успішність даного процесу залежить від сприятливого середовища (економічного і соціального), індивідуальних особливостей і потреб людини, її стимулювання, а також колективної взаємодії.

У XXI столітті пришвидшується та характерним стає перетворення інтелекту на провідний ресурс економічного розвитку, а процеси інтелектуалізації охоплюють і пронизують всі рівні, від глобального соціуму до окремої людини. Саме інтелектуальний капітал (з основною складовою людським капіталом) визнається одним з пріоритетних факторів конкурентного розвитку та основою для формування сприятливого середовища для інновацій, розвитку креативності,

підвищення конкурентоспроможності та залучення інвестицій. Тобто оскільки рівень накопиченого інтелектуального капіталу обумовлює здатність до розвитку й конкуренції окремих організацій, регіонів, національних економік, а також відображає економічну міць, добробут і якість життя, тому важливим поточним завданням є визначення основних умов і чинників його розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Вивчення проблем теорії та практики розвитку інтелектуального капіталу, що спричинене зростанням загальної інтелектуалізації всіх видів діяльності було проведено такими вченими, як Е. Брукінг, Д. Гелбрейт, Л. Едвінсон, М. Мелоун, П. Салліван, К. Свейбі, Т. Стюарт, а також О. Бутнік-Сіверський, О. Грішнова, А. Колот, О. Кендюхов, Л. Шаульська та ін. Дослідження сутності й особливостей інтелектуальних активів, значення у процесах економічного зростання знайшли своє відображення у працях С. Легенчук, Б. Леонтєва, Л. Лукічева, Н. Ляшенка, О. Наумчук, П. Салліван та ін. Значні напрацювання з даних тематик, зокрема щодо визначення сутності інтелектуального капіталу й інтелектуальних активів, основних їхніх складових і значення для інноваційного розвитку, а також їх співвідношення між собою є недостатньо опрацьованими та обґрунтованими в сучасних реаліях.

Формування цілей статті (постановка завдання)

Метою статті є дослідження особливостей і співвідношення інтелектуального капіталу й інтелектуальних активів у розвитку соціально-економічних систем.

Виклад основного матеріалу

Сучасному світу притаманна зміна орієнтирів стосовно провідних цінностей. З кожним роком все помітніше й швидше відбувається перехід від економічного до інноваційного спрямування, від накопичення матеріальних благ, як основи власного добробуту – до нагромадження інформації, як джерела суспільного прогресу. Саме володіння інформацією, а також найвищий рівень інтелектуального капіталу, визначають місце кожного індивіда в сучасному суспільстві. Вкладання коштів у людський капітал, а також «виращування» на такому підґрунті інтелектуального капіталу суспільства, стають провідним інтересом будь-якої держави.

Однак, для того, аби залучати й ефективно використовувати ті людські ресурси, завдяки яким і відбувається інноваційний розвиток економічної системи, необхідно детальніше розглянути їхню суть і природу виникнення. Незважаючи на велику кількість підходів до розкриття сутності людського потенціалу, основна їхня частина зосереджує увагу на інтелектуальній складовій, дослідження якої дає можливість виділити інтелектуальні активи.

У науково-практичній літературі немає єдиної думки, щодо визначення результатів інтелектуальної діяльності, хоча, по суті, всі вони виступають синонімами. Це залежить переважно від сфери застосування. Дана своєрідна невпорядкованість призводить до плутанини в самих поняттях, а також ускладнює управління ними та отримання бажаних результатів. Окрім того, наявність таких проблем висвітлює реальний рівень інтелектуалізації в країні.

У науковій літературі поширене вживання понять «інтелектуальний капітал» та «інтелектуальні активи», які мають схожу основу. Для кращого розуміння та виявлення різниці між наведеними трактуваннями понять доцільно провести певне дослідження.

Формування концепції інтелектуального капіталу в сучасному вигляді відбувалося в 90-ті рр. ХХ ст., хоча її зародження відносять до періодів розвитку теорії людського капіталу й управління знаннями. Вона дозволила систематизувати й об'єднати в узагальнюючу економічну категорію персоніфіковані знання, систематизовані дані, інформаційні технології, програмне забезпечення, формалізовану інтелектуальну власність тощо. Саме поняття «інтелектуальний капітал» було введено Дж. Гелбрейтом у 60-х рр. ХХ ст., але тільки в 90-х рр. його застосування набуло широкого обігу завдяки працям Т. Стюарта [1, с. 61]. Близькі за ідеями підходи почали розробляти вже наприкінці 80-х рр. До них можна віднести положення науковців І. Нонаки, К.-Е. Свейбі, Х. Такеучи [2, с. 216].

Концепція інтелектуального капіталу викристалізувалась із двох напрямків сучасної наукової думки: теорії людського капіталу (термін «інтелектуальний капітал») та теорії постіндустріального суспільства (розуміння механізмів його відтворення та руху) [3, с. 197].

Як економічна категорія, інтелектуальний капітал розглядається з позиції авансованої інтелектуальної вартості, що в процесі свого руху приносить більшу вартість за рахунок додаткової вартості [4], а також його співвідносять з категоріями інтелектуальна власність (правове поняття) і нематеріальні активи (бухгалтерське). Відповідно до того є поширеною думка про три основні підходи, за якими визначається інтелектуальний капітал:

– як економічна категорія – «інтелектуальний капітал являє собою сукупність знань, навичок, умінь людини, його мобільність (здатність до сприйняття нової інформації, навчання, перепідготовки, адаптації до нових умов) і креативність (здатність неординарно мислити і «видавати», формувати ідеї), забезпечуючи можливість створення прибуткового продукту в процесі руху самого інтелектуального капіталу» [5, с. 96];

– як юридична категорія – «інтелектуальний капітал являє собою перелік законодавчо закріплених об'єктів інтелектуальної власності» [5, с. 96];

– як бухгалтерська категорія – інтелектуальний капітал – це нетрадиційні активи компанії, що створюють певні конкурентні переваги та повинні бути враховані в балансі.

Інтелектуальний капітал використовується «для охоплення всіх невідчутних або нефізичних активів і ресурсів організації, які зазвичай не мають оцінки у її балансовому звіті, тобто її процесів, інноваційної здатності, неявного знання її членів, а також мережі контактів останніх» [6, с. 164].

Різноманітні підходи до сутності поняття інтелектуальний капітал дозволяють розглядати його з трьох позицій (рис. 1) [7, с. 221].

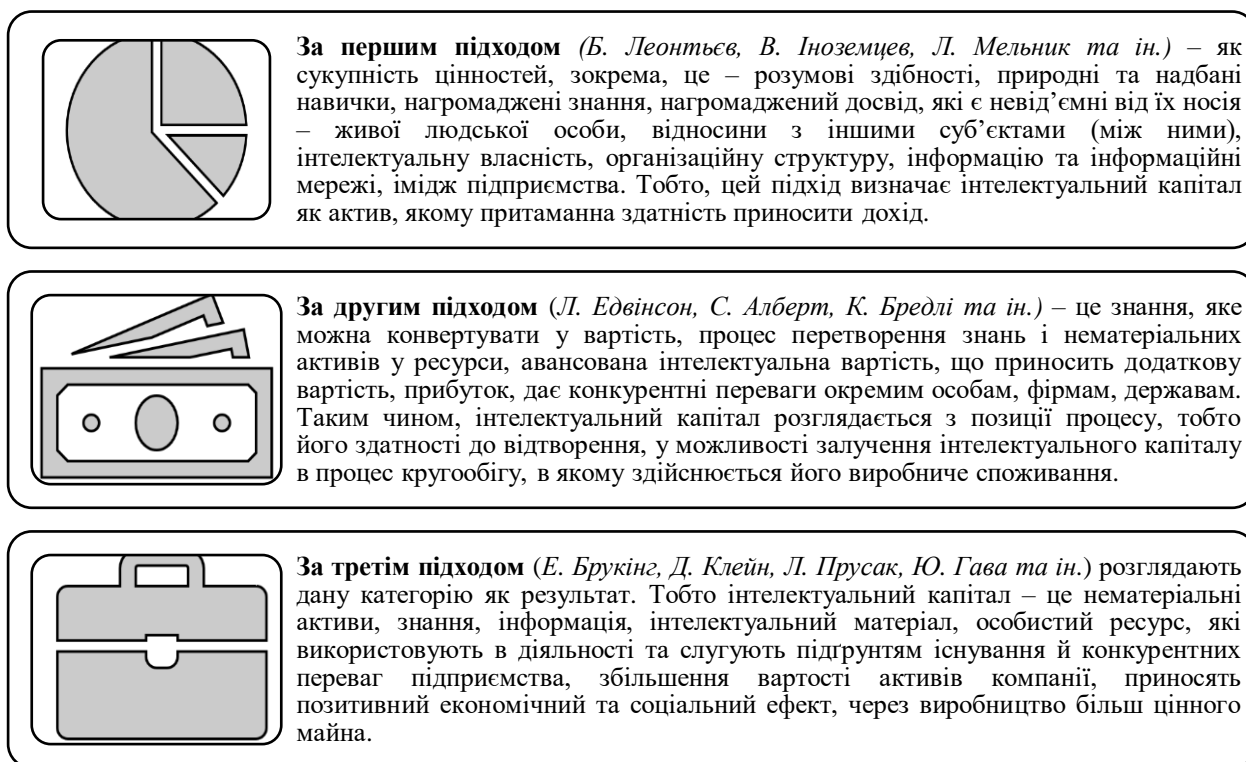

Рис. 1. Підходи до сутності поняття «інтелектуальний капітал» [8, с. 43]

Загалом, крім зазначених трьох основних поглядів на трактування категорії «інтелектуальний капітал» (цінність, процес та результат), є сенс виділяти ще один підхід, який розкриває її як певну систему, оскільки являє собою сукупність взаємозалежних і взаємодіючих певним чином елементів з певними структурними зв’язками (рис. 2).

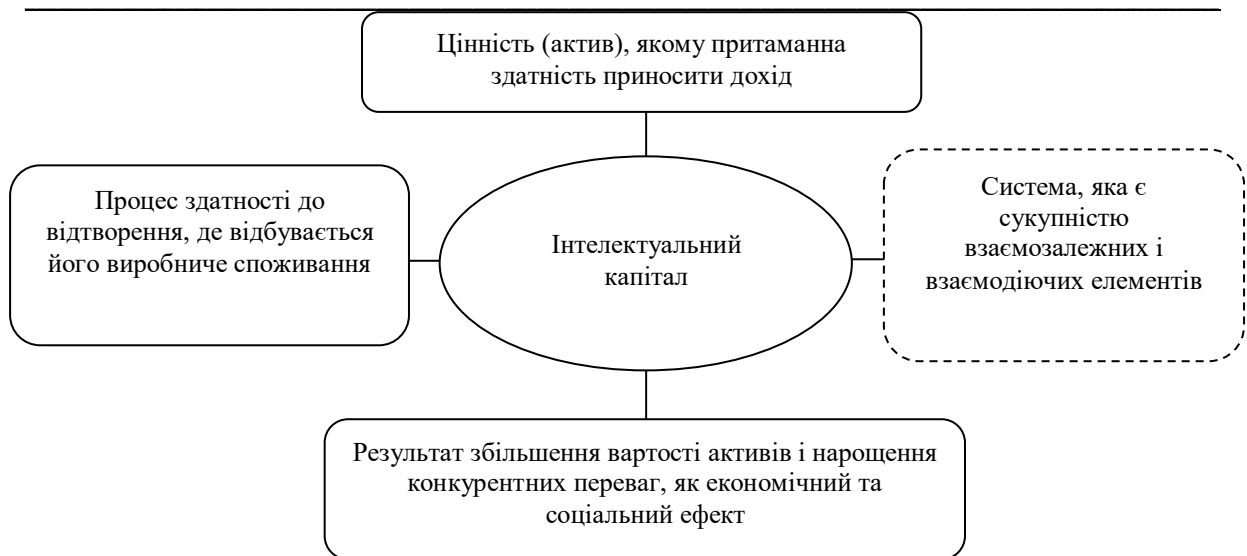

Рис. 2. Підходи до розуміння інтелектуального капіталу [8, с. 43]

Отже, на нашу думку, під інтелектуальним капіталом варто розуміти систему активних елементів, інтелектуальних активів, цінностей (знання, навички, досвід, творчі здібності, уміння, технічні і програмні засоби, структура, інформація, засоби її необхідного захисту – інтелектуальна власність та інші нематеріальні активи), які безпосередньо приймають участь у створенні вартості та в процесі свого відтворення забезпечують отримання певного результату та досягнення конкурентних переваг індивіду, підприємству та країні.

Інтелектуальний капітал, на думку Е. Брукінга [9], застосовується для позначення нематеріальних активів, без яких компанія не може існувати та посилювати власні конкурентні переваги. Тобто інтелектуальний капітал є вартістю сукупності наявних інтелектуальних активів, включаючи інтелектуальну власність, природні й придбані інтелектуальні здібності й навички, а також накопичені бази знань і корисні відносини з іншими суб'єктами. Інтелектуальний капітал можна визначити як засноване на зв'язках структуроване знання і здібності, які мають потенціал розвитку і створення вартості. Вказані визначення доводять ресурсні риси інтелектуального капіталу.

Для реалізації ефективного використання інтелектуального капіталу та отримання відповідного результату необхідна не лише наявність певних «знань», а й відповідна організація праці, інфраструктурна підтримка (системи передавання й зберігання інформації), існування попиту на наявні в компанії знання, тобто клієнти, і багато чого іншого. Про такі важливі елементи інтелектуального капіталу наголошував Т. Стюарт, відокремлюючи напівпостійну сукупність знань, що виростає навколо будь-якого завдання, людини чи організації, та інструменти, за допомогою яких можна збільшити сукупність знань [10].

Неоднозначність визначення інтелектуального капіталу вказує на наявність різних підходів до його структурування. К.-Е. Свейбі виокремив у структурі інтелектуального капіталу такі складові: індивідуальну компетентність (уміння, досвід, освіту, соціальні навички та моральні цінності персоналу); внутрішню структуру організації (цілі, завдання, моделі, технології, структуру, внутрішні мережі, неформальні організації, культуру); зовнішню структуру організації (зв'язки і взаємовідносини із замовниками, постачальниками, конкурентами, торговельні марки, репутацію) [11, с. 337]. У праці Л. Едвінсона та М. Мелоуна [4, с. 440] чітко виділено лише два структурних елементи інтелектуального капіталу – структурний та людський капітал. А. Брукінг представив структуру інтелектуального капіталу такими елементами: активи ринку – нематеріальні активи, пов'язані з обмінними операціями, що визначають становище фірми на ринку; активи інтелектуальної власності – захищену законом інтелектуальну власність компанії; активи інфраструктури – інтелектуальні активи, які використовуються компанією; гуманітарні активи (людські ресурси) [12] (рис. 3).

Рис. 3. Складові частини інтелектуального капіталу

У наведених структурах згадується дефініція «інтелектуальні активи», проте вона не носить вичерпного та однозначного трактування. Загалом відсутні суттєві розбіжності у спробах визначити елементи інтелектуального капіталу. Усі науковці погоджуються з наявністю в інтелектуальному капіталі людської складової (ресурсів). Ця складова є його головним елементом, що виступає конгломератом знань, навичок, умінь, досвіду, творчих здібностей працівників, їхнього вміння працювати та приймати рішення в конкретних ситуаціях, створювати імідж фірми та будувати стратегічні й тактичні цілі. Разом з цим існують різні думки стосовно структурної складової, яку окремі науковці представляють також як складне поєднання клієнтського чинника (відносини із замовниками, покупцями, ділові зв'язки з постачальниками, товарні знаки та знаки обслуговування тощо) та організаційного (інформаційні ресурси, електронні мережі, організаційна структура, авторські права тощо) [13, с. 18]. Проте, ці розбіжності є несуттєвими з точки зору оцінки інтелектуального капіталу, оскільки жоден із науковців чи практиків не відкидає доцільності аналізу всіх його складових елементів.

Власне, через призму ресурсного, синергетичного, інтеграційного та діяльнісного підходів є можливість проаналізувати співвідношення складових інтелектуального капіталу та виявити саме ті активи, що мають спільну основу з людським потенціалом та здатні капіталізуватися в майбутньому і приносити соціальний або економічний ефект.

Необхідно відзначити, що інтелектуальні активи мають певні властивості, завдяки яким використовуються у розвиненому виробництві. Серед них: відсутність фізичної зношуваності та вичерпності, притаманність до самовідтворення; якісніший та швидший розвиток в процесі їхнього використання; можливість застосування в будь-якому масштабі; необмеженість; нематеріальна природа [14].

Щодо останнього, то необхідно наголосити на нематеріальній формі інтелектуальних активів, через неможливість їх чіткого визначення та оцінки. Проте, вони унікальні тим, що здатні продукувати економічні вигоди впродовж тривалого часу, а на це, в свою чергу, спроможна тільки матеріально втілена ідея [15, с. 6].

Для кращого розуміння сутності «інтелектуальних активів» можна розглянути різні підходи до їхнього визначення у таблиці 1.

Тракування поняття «інтелектуальні активи»

Автор	Визначення
В. М. Базилевич, В. В. Ільїн	Складова частина інтелектуального капіталу; термін, який використовується для позначення нематеріальних об'єктів, які ідентифіковані, описані та занесені до визначеного реєстру організації; задокументований інтелектуальний капітал, доступний для співробітників організації [16].
Н. І. Єсінова	Активи, пов'язані зі знаннями, втіленими в результатах розумової діяльності [17, с. 171].
П. Салліван, А. Полтораєв	Складова частина інтелектуального капіталу, до якої входить інтелектуальна власність, знання й досвід робітників, що оберігаються від несанкціонованого розповсюдження [18; 19]
С. Ф. Легенчук	Результати інтелектуальної творчої діяльності людей та втілений в них потенціал (у формі освіти, досвіду тощо), які гарантують отримання підприємством економічних вигод у майбутньому [20, с. 32].
Л. І. Лукічева, Д. Н. Єгоричев	Сукупність інформаційно-інтелектуальних ресурсів та продуктів, що можуть бути відчужені від їх творців, мають реальну комерційну цінність для підприємства та його контрагентів [21, с. 68].
Н. Р. Нижник	Результати розумової діяльності людини (ноу-хау, торговельні секрети, товарні знаки, комерційна таємниця, патенти, авторські права) [22, с.352]
Ю. О. Тараруєв	Матеріально втілені ідеї, які, за умов достовірної оцінки та належного законодавчого захисту прав на їх використання, приносять власникам економічні вигоди протягом терміну, більшого за один рік [23].
А. В. Карпенко	Та частина людського потенціалу, яка здатна в подальшому капіталізуватися й забезпечувати створення доданої вартості, що визначатиме у майбутньому рівень конкурентоспроможності як на мікро-, так і мікрорівні [24, с. 93].
	Економічна категорія, що відображає процес трансформації частини людського потенціалу, здатної до розвитку і змін, в інший капітал господарських одиниць [24, с. 95].
	Перетворена під впливом інвестування і задіяною у виробничих умовах формою інтелектуального капіталу [24, с. 97]
Й. М. Петрович	Складова частина потенціалу підприємства, яка здатна забезпечувати економічну користь протягом відносно тривалого часу і відзначається відсутністю матеріально-речової форми [25].

Усі пояснення поняття «інтелектуальні активи», які перелічені вище, вказують на те, що їх можна віднести або до складових інтелектуального капіталу (унікальні знання та досвід, інтелектуальна власність, які необхідно захищати на законодавчому рівні від несанкціонованого розповсюдження), або до нематеріальних активів, за умови виокремлення з об'єктів інтелектуальної власності (вартість інтелектуальних ресурсів, які перетворюються, в процесі господарської діяльності, в форму нематеріальних активів) [26].

Отже, можна стверджувати, що інтелектуальні активи виступають винятковим ресурсом, який, при правильному використанні, стає базовою складовою інноваційного розвитку не тільки підприємства, а й економіки країни в цілому, оскільки йому притаманна невичерпність, здатність до самовідтворення та примноження, а також можливість законної комерційної передачі.

Оскільки, основою сучасного всесвітнього економічного розвитку виступає концепція економіки знань, то цілком логічним є підвищення уваги дослідників до людини, як до провідного фактору виробництва, що може засвоювати та перетворювати знання та інформацію в інновації. Однак, вказана спроможність залежить від умов середовища життєдіяльності, готовності працювати в колективі, а також фізичних, психічних та розумових особливостей кожного індивідуума тощо.

Не дивно, що за таких обставин запорукою ефективних соціально-економічних трансформацій виступає здатність інтеграції знань в господарські системи різних економічних рівнів. Це, в свою чергу, потребує організації сукупності заходів щодо заохочення людського потенціалу до розвитку, особливо його інтелектуальної частини. Формування, вдосконалення та застосування інтелектуальних активів людського потенціалу вимагає великих зусиль, важелів впливу та

сприятливого середовища, адже навіть їхнє застосування у сферах виробництва та науки є досить обмеженим [8, с. 35].

Для пришвидшення інноваційного розвитку суспільства, а іноді й просто «уведення його в норму», що допоможе вирішити низку питань економічного та соціального характеру, необхідно, передусім, інвестувати ресурси в людський капітал (у першу чергу – в інтелектуальні активи), якому властиве перетворення в національне багатство. Перш за все, це стосується поліпшення освітніх умов і мотивації суспільства до навчання. Адже, розвиток інтелекту, фінансове виховання, і, навіть, вміння розпоряджатися власними коштами мають прищеплюватися з дитинства й вдосконалюватися протягом життя.

Однак, для того, аби покращити щойно згадані освітні умови, необхідно чітко усвідомлювати їхню суть. Нажаль, у науковій літературі поки відсутнє однозначне визначення даного поняття, а тому нами було запропоновано наступне узагальнення: це комплекс системи освіти (освітніх закладів), умов доступності для навчання та освітніх програм, які в результаті, надають можливість здобувати базові та профільні знання, служать інструментом формування необхідного для реалій сьогодення типу мислення та моральних цінностей суспільства.

Інвестування в освітні умови щодо формування інтелектуальних активів мають надходити з боку держави, фондів, підприємств, домогосподарств за рахунок бюджетів, шляхом запровадження обов'язкової формальної шкільної освіти (яка має бути безкоштовною), субсидіювання (наприклад, допомоги незаможним громадянам, переселенцям та постраждалим внаслідок російської агресії проти України), виділення коштів. Також, важливим фактором отримання освіти, як середньої, так і вищої, є усвідомлення її важливості, бажання навчатися. На це впливають культура нації, економічна стабільність та впевненість у затребуваності отриманої спеціальності в майбутньому, умови життєдіяльності та забезпеченість сімей, здатність сплатити вартість навчання тощо. Все це створює своєрідне «замкнуте коло»: виховання та освіта впливають на рівень життя, інтелектуальний потенціал країни в майбутньому, але нинішні умови перешкоджають цьому. Отже, найліпшим рішенням стає орієнтація інвестування на покращення освітніх умов, вплив на сприйняття громадян, як молодшого, так середнього і старшого віку, щодо необхідності постійного самовдосконалення; забезпечення зростання ВВП і НД за рахунок інновацій; заснування технопарків; популяризації інтелектуальних послуг тощо.

Окрім цього, слід приділити увагу питанню формування інноваційного мислення та відповідного середовища, шляхом створення сприятливих ситуацій та моніторингу чинників впливу. Передусім, це відноситься до можливості отримання повноцінного кінцевого продукту винахідницької та наукової діяльності, його виходу на ринок. Важливу роль в цьому відіграють середні та великі підприємства (які, на відміну від малого бізнесу, мають більше коштів та можливостей), що зацікавлені у модернізації обладнання та процесів виробництва. Вони можуть створити «опору» для місцевих винахідників, надаючи необхідні ресурси для втілення ідей та перетворення їх в інновації (які й призведуть до економічного підйому, як цього суб'єкта господарювання, так і держави в цілому). Якщо розглядати ідентифікацію та розвиток інтелектуальних активів у рамках підприємства, то їх можна відобразити на рис. 4 [26, с. 72].

Однією з головних рис інтелектуальних активів виступає наявність знань, а отже підтверджується положення про їх зв'язок з інтелектуальним і людським потенціалом.

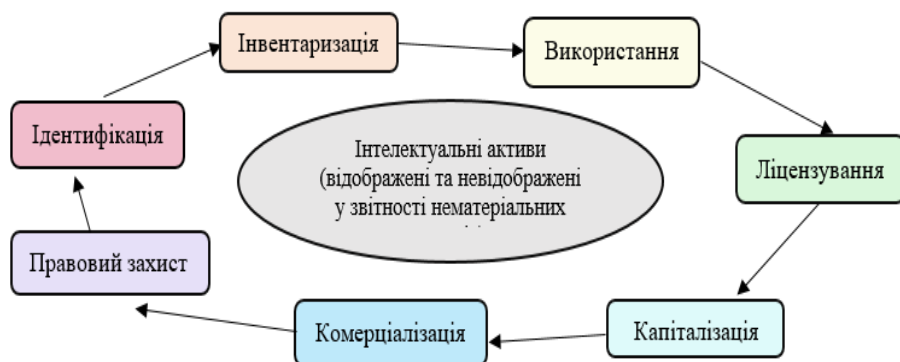

Рис. 4. Стадії управління інтелектуальними активами за етапами прояву

Як зазначається в дослідницькій літературі, ті можливості та задатки, якими володіє населення, за рахунок інтелекту й постійного його нарощення, можливо перетворити у фінансовий капітал країни (шляхом комерціалізації) [8].

Інтелектуальні активи можуть класифікуватися за великою кількістю ознак, узагальнення яких наведено на рис. 5 [8, с. 56-58].

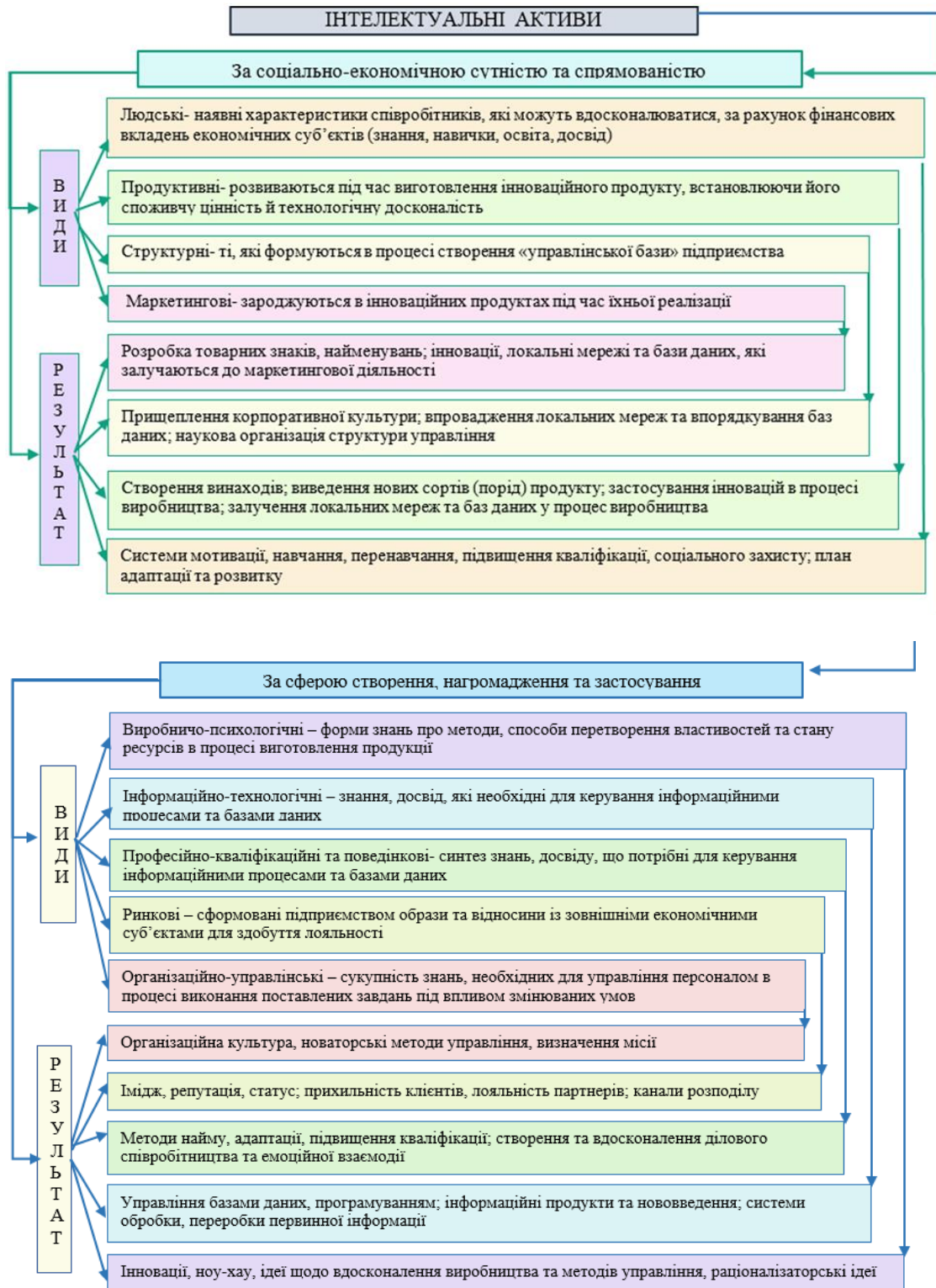

Рис. 5. Класифікація інтелектуальних активів за різноманітними ознаками

Розглянувши вказане, варто зробити висновок, що поняття «інтелектуальні активи» втілює в собі знання, здібності, ідеї, інформацію, інтелект, імідж та професійну репутацію, результати інтелектуальної праці тощо.

Що ж стосується структури інтелектуальних активів, то вона може варіюватися в залежності від рівня господарювання [27]:

1) індивідуальний – містить знання, освіту, здібності, прагнення до самовдосконалення, досвід, готовність до зміни соціальної позиції, здатність аналізувати та прогнозувати, творчий підхід, потреби, цінності й т. п.;

2) мікрорівень – визначається освіченістю, досвідом, творчими та інтелектуальними здібностями персоналу; ефективністю менеджменту; наявними методами мотивації; рівнем плинності кадрів; фізичним та психологічним здоров'ям працівників; об'єктами інтелектуальної власності;

3) макрорівень – включає культуру, креативність, творчі здібності, рівень освіченості, психологічне та фізичне здоров'я нації; методи мотивації населення; ефективність владних структур тощо.

Висновки

Отже, підводячи підсумки проведеного дослідження, зазначимо, що запорукою якісних еволюційних зрушень будь-якої окремо взятої країни зокрема, і суспільства загалом, виступають люди, з їхнім «багажем» знань, навичок, досвіду, який можна узагальнити одним терміном – інтелектуальні активи як результат наявного інтелектуального капіталу. Так, за допомогою складової людського капіталу, економічні суб'єкти різних рівнів господарювання можуть пришвидшити власний розвиток, за допомогою розробки та впровадження інновацій – нових товарів і послуг, процесів виробництва чи методів збуту тощо. У свою чергу, інноваційний розвиток безпосередньо впливає на всі сфери життєдіяльності людства: економічну, політичну, соціальну, і, навіть, духовну, шляхом розширення ряду можливостей для покращення процесів життєдіяльності.

Виконане дослідження трактування понять «інтелектуальний капітал» та «інтелектуальні активи» дозволяє констатувати, що перше є ширшим, ніж друге. Вважається, що поява останнього пов'язана з необхідністю позначення інтелектуального капіталу в сфері бухгалтерського обліку. Але з плином часу науковці змогли поглибити знання та зробити умовне розмежування.

KARPENKO A.¹, KARPENKO N.^{2*}, PUSTOVIT Y.³

¹ Doctor of Economics, Professor, Department of Economics and Customs, National University Zaporizhzhia Polytechnic, e-mail: andriikarpenko.v@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-5717-4349

^{2*} Candidate of Public Administration, Associate Professor, Department of Economics and Customs, National University Zaporizhzhia Polytechnic, e-mail: nataliakarpenko14@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9301-3649

³ Master's Degree, National University Zaporizhzhia Polytechnic, e-mail: upustovit10@gmail.com, ORCID ID: 0009-0004-1336-1822

THE RELATIONSHIP BETWEEN INTELLECTUAL CAPITAL AND INTELLECTUAL ASSETS IN THE DEVELOPMENT OF SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS

Abstract. The aim of the research is to analyze the relationship between intellectual capital and intellectual assets, which are crucial for competitive development and creating a favorable environment for innovation, creativity, increased competitiveness, and attracting investments. Identifying the main conditions and factors of intellectual capital development is an important task as it determines the economic strength, prosperity, and quality of life at the organizational, regional, and national economy levels. **Methodology.** In the process of completing the tasks in the study, the following methods and approaches were used: the abstract-logical method was employed for clear goal and task definition; the analytical-monographic approach was applied in the analysis of literary sources, legislative acts related to the relationship between intellectual capital and intellectual assets; the method of causal analysis was used

to determine cause-and-effect relationships influencing the development of intellectual capital, human capital, and intellectual assets and their interrelationships. **Results.** The article analyzes the results of scientific research by scholars, formed theoretical and methodological aspects regarding the relationship between intellectual capital, intellectual assets, human capital, and their impacts on the development of socio-economic systems, determining the stages of managing intellectual assets in the stages of manifestation. **The scientific novelty** lies in determining and substantiating the places, characteristics, and relationship between intellectual capital and intellectual assets in the development of economic systems. **Practical significance.** The recommendations provided in the article can be applied in developing specific elements of Ukraine's strategy in the context of intellectual and human capital development.

Keywords: intellectual capital; intellect; intellectual assets; human capital; human potential; innovation; behavioral challenges

REFERENCES

1. Vakulchik, O. M., & Stupniker, G. L. (2007). Formation of the economic category "intellectual capital" in the conditions of strategic development of the enterprise. *Mechanism of Economic Regulation*, 2, 60–64. [in Ukrainian].
2. Klymovych, N. I. (2014). Evolution of views on the concept of "intellectual capital." *Business Inform*, 2, 215–219. [in Ukrainian].
3. Prushkivska, E. V., & Pereverzieva, A. V. (2008). Origin, essence, and development of human capital. *Actual Problems of Economics*, 1, 196–202. [in Ukrainian].
4. Edvinsson, L. and Malone, M.S. *Intellectual Capital: Realizing your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower*. Harper Business, New York, 1997. 240 p.
5. Fedulova, L. I. (2009). *Economics of knowledge: textbook*. Kyiv: Institute of Economics and Forecasting, NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
6. Malishko, O. V. (2008). On the European format of the system of indicators for measuring the value of the intellectual capital of a regional research center. *Actual Problems of Economics*, 11, 162–167. [in Ukrainian].
7. Makhomet, Y. V. (2009). The essence and structure of the intellectual capital of the enterprise. *Economic Space: Collection of Scientific Works*, 25, 221–229. [in Ukrainian].
8. Karpnenko, A. V. (2018). *Development of intellectual assets of human potential: theory and practice: monograph*. Zaporizhzhia: FOP V. V. Mokshanov. [in Ukrainian].
9. Brooking, A. (1997). *Intellectual Capital*. London; New York: International Thomson Business Press.
10. Stewart, T. (1997). *Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations*. New York: Currency/Doubleday.
11. Sveiby, K. E. (2000). *Measuring intangibles and intellectual capital in Knowledge Management: Classic and Contemporary Work*. D. Morey, M. Maybury, and B. Thuraishingham (Eds.). The MIT Press.
12. Leontev, B. (2000). New Economic Paradigm. *Journal for Shareholders*, 12, 37-43.
13. Ilyashenko, S. M. (2008). Essence, structure, and methodological foundations of enterprise intellectual capital assessment. *Economy of Ukraine*, 11, 16–26. [in Ukrainian].
14. Piniak, I. L. (2009). Intellectual assets as an effective resource for economic development of the enterprise. *Galician Economic Bulletin*, 1, 33-40. [in Ukrainian].
15. Butnik-Siversky, O. B. (n.d.). Heuristics in the intellectual economy or the formation of innovative entrepreneurship. [Online]. Available: <http://www.ipdo.kiev.ua/files/articles/>
16. Bazilevich, V. M., & Ilyin, V. V. (n.d.). The structure of intellectual capital and the specifics of its manifestation. [Online]. Available: https://pidru4niki.com/10981205/ekonomika/struktura_intelektualnogo_kapitalu_spetsifika_yogo_proyavu
17. Yesinova, N. I., & Kharchenko, D. D. (2014). Intellectual capital: a new view on intangible assets. *Economic Strategy and Prospects of Trade and Services*, 2, 167–173. [in Ukrainian].
18. Sullivan, P. (2000). Value-driven Intellectual Capital: How to convert intangible corporate assets into market value. Wiley. [Online]. Available: <http://creativeconomy.ru/library/prd132.php>
19. Poltorak, V. A. (1997). *Marketing Research: Methods and Technologies*. Dnepropetrovsk: Art-Press.
20. Legenchuk, S. F. (2006). Accounting for intellectual capital: dissertation for the degree of Candidate of Economic Sciences: specialty 08.06.04 "Accounting, analysis and audit". Zhytomyr. [in Ukrainian].
21. Lukicheva, L. I., & Egorichev, D. N. (2004). *Intra-firm management of intellectual assets*. Moscow: LLC "Omega-L".
22. Nizhnik, N. R., & Mosov, S. P. (2006). Realization of intellectual assets – a key moment of state policy of Ukraine in the 21st century. *University Scientific Notes*, 3-4, 351-357. [Online]. Available: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2006_3-4_55

23. Tararuyev, Y. O., & Momot, T. V. (2004). A new look at the concept of intangible assets. *Economics: Problems of Theory and Practice*, 192(III), 851-856. [in Ukrainian].
24. Karpenko, A. V. (2019). *Development of intellectual assets of human potential in the national innovation system*. Doctoral dissertation, 08.00.07. Vasyliy Stus Donetsk National University, Vinnytsia.
25. Petrovych, Y. M., Kim, A. F., Semeniv, O. M., et al. (2000). *Enterprise Economics*. Lviv: "Novy Svit".
26. Karpenko, A. V. (2017). Intellectual assets: etymology of the concept and place in the national innovation system. *Economics and Organization of Management*, 4, 65-80. [in Ukrainian].
27. Stepanchuk, S. O. (2015). Features of the formation and use of intellectual potential. *Economic Analysis*, 1, 13-23. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 7.12.2023

Received: 2023.12.7